

УДК 81'243: 001.895

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Карпенко Г.М., к. психол. н.,
асистент кафедри іноземних мов

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті теоретично обґрунтовано та представлено модель оптимізації навчання англійської мови з метою формування іншомовної професійної комунікативної компетентності.

Ключові слова: мотивація, іншомовна комунікативна компетентність, майбутня професія, вивчення англійської мови, методи.

В статье теоретически обоснована и представлена модель оптимизации обучения английскому языку с целью формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: мотивация, иноязычная коммуникативная компетентность, будущая профессия, изучение английского языка, методы.

Karpenko H.M. THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF FUTURE PROFESSIONAL ACTIVITY

The model of optimization of learning English with the aim of forming foreign language professional communicative competence was presented and proved theoretically in the article.

Key words: motivation, foreign language communicative competence, future profession, learning English, methods.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних технологій диктує нові вимоги для тих, хто намагається йти в ногу з часом. Володіння англійською є невід'ємним атрибутом успішної людини, тому швидко зростає потреба у вивченні цієї іноземної мови. В наш час знання іноземної мови має дуже велике значення. Розширення та поглиблення зв'язків між державами світу підвищують запит на спеціалістів зі знанням іноземних мов. Вивчення англійської мови стає важливим як для професійного розвитку, так і для особистісного розвитку взагалі. Незважаючи на такі обставини, ступінь володіння іноземними мовами випускниками ВНЗ є недостатнім.

Практичний досвід викладачів свідчить про те, що у більшості студентів недостатньо сформоване позитивне відношення щодо вивчення іноземної мови. Відсутність розуміння зв'язку між знанням іноземної мови і майбутньою професійною діяльністю негативно впливає на результати навчання, а також сприяє низькому рівню сформованості мотивації студентів стосовно вивчення цієї дисципліни.

Постановка завдання. Отже, метою дослідження є теоретичне обґрунтування та представлення моделі оптимізації навчання англійської мови з метою формування іншомовної професійної комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, щоб людина могла щось зробити, вона спочатку повинна

захотіти це зробити. Це положення стосується й навчального процесу, тобто перед тим, як вивчити матеріал, студент повинен захотіти його вивчити.

Мотивація – поняття досить старе [5]. При відсутності мотивації неможливо було б винайти колесо, а пізніше й парову машину. Мотивація людини буває двох видів: внутрішня й зовнішня. Внутрішня мотивація має в основі окремі самовизначені фактори, які кожна людина вважає для себе важливими. Прикладами можуть бути прагнення відповідальної та важливої діяльності, свобода у прийнятті рішень, можливість особистого розвитку, прагнення отримати цікаву роботу тощо.

Фактори зовнішньої мотивації визначаються не самою людиною, а іншою особою з метою викликати у людини бажані дії. В контексті навчання іноземної мови подані ролі виконують викладач і студент. Для того щоб мотивувати студента до навчання, викладач використовує похвалу за допомогою слів, балів, а також впроваджує новітні технології, які будуть підтримувати інтерес студентів до вивчення мови.

Однак, як доводить практичний досвід, зовнішня мотивація має сильніший, але короткодійний ефект, тоді як фактори внутрішньої мотивації виявляють довготривалу дію.

В університетах інтереси студентів концентруються навколо їхньої майбутньої професії. Виходячи з цього, при підготовці майбутніх спеціалістів чи магістрів ключове

місце повинно відводитись мотивам професійної орієнтації. Студенти повинні чітко усвідомлювати, що запропонований курс іноземної мови матиме важливе значення для їх майбутньої професійної кваліфікації, а також буде подаватися в цікавій формі з різними видами діяльності, що буде посилювати мотивацію до вивчення мови.

Термін «професійна компетентність» з'являється в 60-х роках XIX століття як формулювання соціального замовлення до системи освіти. Він пов'язується зі здатністю фахівця розвиватися, вдосконалювати свої вміння та навички, оволодівати новими технологіями. У 90-ті роки до фахівця пред'являються такі вимоги, як здатність успішно вирішувати завдання в різноманітних, нестандартних ситуаціях, швидко адаптуватися до змінних умов праці, готовність до самоосвіти. Ці якості називаються ключовими компетентностями. Саме вони забезпечують конкурентоздатність фахівця на сучасному ринку праці.

Деякі дослідники визначають професійну компетентність як психічний стан особистості, що дає їй змогу діяти самостійно і відповідально, виявляти здатність і вміння виконувати певні функції діяльності для досягнення відповідних результатів. Поняття «компетентність» пов'язують із дозріванням особистості та набуттям рівня готовності [3, с. 56], який дає їй змогу продуктивно діяти щодо виконання різноманітних фахових завдань і отримувати відчутний успіх.

К. Шапошніков розглядає поняття «професійна компетентність» як готовність і здатність фахівця приймати ефективні рішення при здійсненні професійної діяльності. Автор визначає професійну компетентність як сукупність інтегрованих знань, умінь та досвіду, а також особистісні якості, які дають змогу фахівцю успішно здійснювати професійну діяльність.

В. Теніщева розглядає іншомовну компетентність як складову професійної компетентності. На думку дослідника, професійна іншомовна комунікативна компетенція фахівця є складним інтегративним утворенням, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації [4].

Важливим структурним компонентом професійної компетентності, на думку Е. Бібікової, є комунікативна компетентність. Засобом формування професійної комунікативної компетентності є спілкування. Е. Бібікова визначає іншомовну комунікативну компетентність як здатність та готовність фахівця до здійснення професійного спілкування іноземною мовою. Вона передбачає сформованість комунікативних умінь

у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними [1].

Проблему формування іншомовної комунікативної компетентності досліджували Т. Аванесова, А. Астадур'ян, Л. Борозенець, Н. Гавриленко, О. Григоренко, М. Євдокімова, В. Зикова, О. Іскандарова, Е. Комарова, Т. Кускова, Н. Кучеренко, Т. Лопатухіна, Т. Лучкіна, Ю. Маслова, Р. Мільруд, А. Самсонова, О. Фадейкіна, Л. Фішкова, Л. Халіпіна, І. Цатурова, М. Шишло та інші вчені. Ми цілком поділяємо думку К. Шапошнікова, В. Теніщевої та Е. Бібікової про необхідність формування у майбутніх фахівців здатності та готовності здійснювати професійне спілкування іноземною мовою, а також ознайомлювати їх з культурою і цивілізацією сучасного світу. Ми розглядаємо іншомовну компетентність як складову професійної компетентності, тому, працюючи зі студентами-психологами, розробили курс «Практикум з англійської мови для студентів спеціальності «Психологія»» [2], який базується на загальнодидактичних і спеціальних принципах: спрямованості навчання на дидактичних і розвивально-виховних цілях, реалізації мети, науковості, зв'язку теорії з практикою, доступності та міцності, систематичності і послідовності, інтенсивності, професійної спрямованості, евристичності, варіативності та ресурсності. Такі принципи навчання допомагають ознайомити студентів з науковими фактами, поняттями, закономірностями, досягненнями сучасної науки, сприяють розвитку знань, умінь та навичок; умілому застосуванню теоретичних знань для виконання практичних завдань, дають змогу окреслити перспективи подальшого розвитку; стимулюють використовувати сучасні наочні засоби: навчальне телебачення, відеозапис, презентації; вони також сприяють виявленню внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків і формуванню системних знань про реальний світ.

Курс був орієнтований на формування іншомовної професійної комунікативної компетентності, у структурі якої є функціональний, дискурсивний, мотиваційний і рефлексивний компоненти. При професійній іншомовній підготовці найбільш очевидною сучасною тенденцією є плюралізм методів, які стимулюють саморозвиток, творчу ініціативу, а також дають можливість самореалізації у психолого-професійній діяльності майбутнього фахівця.

З метою формування мотиваційного компоненту іншомовної професійної кому-

нікативної компетентності ми обрали такі методи і прийоми: створення творчої атмосфери при проведенні занять з використанням інноваційних методик навчання та викладання, професійний зміст і спрямованість освіти, поєднання комунікативного і традиційного методів навчання, використання ділових та рольових ігор, творчих презентацій і проведення аудіо-, відео-, інтернет-занять.

Для розвитку функціонального компоненту використовувалися такі методи та форми організації занять: підготовка презентацій психологічної спрямованості, використання методів комп'ютерного навчання (виконання вправ і тестів), заняття – захисти проектів на психологічну тематику, активні методи навчання (аудіо- та відеозаняття, конференції) та методи самостійної підготовки з літературою професійного спрямування.

Використання інформаційних і телекомунікаційних технологій дало нам можливість створити технологічно-навчальне середовище – середовище, в якому поряд із традиційними матеріалами та видами роботи використовувалися можливості ресурсів інформаційно-комп'ютерних технологій і навчальні матеріали нового покоління.

Формуючи дискурсивний компонент іншомовної професійної комунікативної компетентності, ми використовували ситуаційний метод навчання, сокротичні й евристичні бесіди, метод навчальної дискусії, заняття-вікторини.

Розвитку рефлексивного компоненту сприяли практичні методи навчання, зокрема види завдань, які включають оцінку та самооцінку студентів, правильність їх виконання з виправленням помилок, а також методи усного й письмового контролю.

Нижче наведені план-конспекти занять з англійської мови, присвячені темі Особистість.

Змістовий модуль 1. Особистість.

План-конспект заняття № 1.

Тема: Особистість.

Цілі. Дидактична мета: поглибити знання про теорію З. Фрейда, навчити давати відповіді на запитання за змістом прочитаного тексту, вчити самостійно працювати зі словником, сформулювати уявлення про граматичний матеріал – модальні дієслова.

Практична мета: ознайомити з новими лексичними одиницями, навчити ними оперувати, навчити розпізнавати модальні дієслова і вживати їх у мовленні та на письмі.

Розвивальна мета: розвивати у студентів здатність вести діалог, розвивати їхній світогляд за рахунок інформації, розвивати творчу уяву.

Виховна мета: виховувати чуйність у стосунках з іншими людьми, повагу та сприйняття їх такими, які вони є, виховувати у студентів самостійне мислення.

Обладнання заняття: посібник, словник, робочий зошит, таблиця з модальними дієсловами, роздавальний матеріал.

Хід заняття.

1. Організаційний момент. Викладач вітається зі студентами.

2. Мовленнєва зарядка «Мозковий штурм». Викладач записує слово «Людина» на дошці. Студенти вголос пригадують слова й словосполучення, які пов'язані з ним, проявляючи свою уяву, творчість.

3. Основна частина заняття.

Викладач перевіряє в окремих студентів домашнє завдання – переказ тексту про таку відому людину, як А. Біне.

Робота над текстом «Особистість». Студенти читають текст, працюючи зі словником. Read the text and do the tasks after it. Find adjectives and give their degrees of comparison.

Студенти перекладають текст, виконують вправу 2. Викладач пропонує студентам працювати в парах – ставити запитання та відповідати на них по тексту, використовуючи нову лексику.

Вправа 2. Answer the comprehension questions:

1) How can the word "Personality" be defined?

2) What do you know about Freud's theory?

3) What kind of personality are you?

Переказ тексту.

Використовуючи граматичну таблицю, викладач пояснює використання модальних дієслів.

Студенти підкреслюють модальні дієслова в тексті.

Робота над граматикую. Викладач дає індивідуальні картки з реченнями, де є пропущені місця, в які потрібно вставити модальні дієслова.

Фронтальна перевірка виконання завдання.

4. Підбиття підсумків.

5. Виставлення оцінок, їхнє обґрунтування.

6. Домашнє завдання (вивчити нову лексику, виконати вправи 5, 6).

План-конспект заняття № 2.

Тема: Типи темпераменту.

Цілі. Дидактична мета: розширити знання студентів про типи темпераменту, навчити їх робити усне повідомлення за темою, розвивати фонетичний та інтонаційний слух, формувати навички правильної мови звуків, активізувати вживання прикметників у мовленні.

Практична мета: розвивати навички читання про себе з метою отримання нової

інформації для її подальшого обговорення, удосконалювати навички використання прикметників, формувати навички монологічного та діалогічного мовлення, сприймання на слух.

Розвивальна мета: розвивати в студентів комунікативну активність: навчати починати розмову, використовуючи ініціативну репліку, правильно і швидко реагувати на репліку співрозмовника та підтримувати бесіду.

Виховна мета: виховувати повагу до людей різного темпераменту, виховувати в студентів бережливе ставлення один до одного, потребу в емоційній культурі.

Обладнання заняття: посібник, робочий зошит, словник, таблиця зі ступенями порівняння прикметників, магнітофон, мультимедійний засіб.

Хід заняття.

1. Організаційний момент. Викладач вітається зі студентами.

2. Фонетична зарядка. Колективне повторення слів уголос за магнітофоном.

3. Основна частина заняття.

Викладач перевіряє у студентів домашнє завдання – ваша порада для Дженіс.

Студенти переглядають відеоролик, де студент Джек розказує про свою проблему.

Робота в групах «Порада Джекові».

Робота в парах. Студенти складають діалоги (вправа 3).

Вправа 3. In pairs, discuss the following:

Have you ever ...

1) been in a bad mood?
2) complained about your friend's character to someone?

3) quarreled with your friend about marks?
4) had a desire to be ill-bred, lazy, unsympathetic?

5) had bad habits?

6) helped people?

Прослуховування діалогів.

Робота з текстом. Студенти самостійно читають текст "Temperament".

1. Read about temperament types.

Викладач звертає увагу студентів на таблицю зі ступенями порівняння прикметників.

2. Work with your partner. Describe your friend's character and his / her temperament to each other using the following adjectives: polite / impolite, moody / joyful, friendly / unfriendly, tactful / tactless, generous / mean, clever / blockhead, hard-working / lazy, well-bred / ill-bred, sympathetic / unsympathetic, honest / dishonest, shy / confident.

Парна робота – описують темперамент свого товариша партнерові і навпаки, використовуючи подані прикметники.

4. Підбиття підсумків.

5. Виставлення оцінок, їхнє обґрунтування.

6. Домашнє завдання (вивчити прикметники, розповідати про типи темпераменту).

План-конспект заняття № 3.

Тема: 3. Фрейд.

Цілі. Дидактична мета: розширити знання студентів про знаменитого вченого З. Фрейда, його життя та наукову діяльність, розвивати вміння описувати фото, навчити студентів робити усне повідомлення за текстом, сформулювати уявлення про використання минулого неозначеного часу активного і пасивного стану.

Практична мета: ознайомити з новою професійно-орієнтованою лексикою, формувати навички монологічного та діалогічного мовлення з використанням нової лексики, вживання минулого неозначеного часу в активному і пасивному стані.

Розвивальна мета: розвивати професійну мовленнєву реакцію, вмотивовувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування, розвивати усне мовлення, творчу уяву.

Виховна мета: прищеплювати інтерес до наукової спадщини вченого, його наукових досягнень та до вміння аналізувати, думати, висловлювати свою точку зору.

Обладнання заняття: посібник, робочий зошит, словник, фотографія психолога, комп'ютер.

Хід заняття.

1. Організаційний момент. Викладач вітається зі студентами.

2. Фонетична зарядка. Студенти повторюють прикметники за викладачем.

3. Основна частина заняття.

Викладач записує прислів'я на дошці (вправа 5), щоб студенти прокоментували.

"You can't tell a book by its cover".

Викладач опитує окремих студентів про типи темпераменту та перевіряє вправу 4.

Work with your partner. Give advice to these people.

Mary: "I'm always tired after work".

Peter: "I can't stop drinking 4 or 5 cups of coffee a day".

Susan: "I'm always late for lessons".

Nick: "My younger brother is naughty and noisy".

Викладач показує фото психолога, запитує, що вони знають про нього. Все, що говорять студенти, викладач записує на дошці.

Студенти працюють над текстом "Sigmund Freud": читають, перекладають та підкреслюють незнайомі слова та словосполучення.

Парна робота – студенти складають діалоги по тексту. Прослуховування діалогів.

Студенти з викладачем повертаються до дошки, де були записані їхні думки щодо психолога, та вирішують, чи вони були праві, чи помилялися в подачі думок, дивлячись на фото цієї відомої людини.

Студенти переглядають відеоматеріал про «Минулий неозначений час» (активний та пасивний стан). Студенти підкреслюють речення, написані в минулому неозначеному часі.

Робота над граматику. Студенти працюють з комп'ютером, виконуючи завдання з реченнями, де є пропущені місця, в які потрібно вставити дієслова з дужок у правильну часову форму та стан.

Фронтальна перевірка виконання завдання.

4. Підбиття підсумків.

5. Виставлення оцінок, їхнє обґрунтування.

6. Домашнє завдання (вивчити слова та словосполучення, переказувати текст).

На практичних заняттях, присвячених особистості студента-психолога, типам темпераменту, знаменитому вченому З. Фрейду, студенти розширюють знання із професійно-орієнтованої тематики, одночасно знайомлячись з новими лексичними одиницями та засвоюючи їх, розвивають вміння описувати фото. Водночас відбувається поглиблення вивчення граматичних тем (модальні дієслова, минулий неозначений час), вони активізуються в мовленні та на письмі, що сприяє формуванню навичок монологічного та діалогічного мовлення та сприймання їх на слух.

Для стимулювання творчої активності і продуктивності використовується такий метод, як «Мозковий штурм», який дає змогу висловлювати свої думки, не контролюючи їхній хід і не оцінюючи їх як істинні чи хибні, беззмислові або дивні.

Перегляд відеороликів зацікавлює студентів у прослуховуванні інформації, поданої іноземцями, і вмотивує їх до вивчення мови, щоб не було перешкод у розумінні і спілкуванні зі студентами з англomовних країн.

Робота в парах передбачає допомогу сильного студента слабшому і взаємодопомогу. Слабкий студент збагачується новою інформацією завдяки контролю сильнішого студента і допускає менше помилок. А сильніший студент, перевіряючи слабшого, зміцнює свої знання, стає більш упевненим користувачем англійської мови. Цей вид роботи знімає будь-який негативний психологічний фактор.

Пройшовши курс навчання зі студентами за Практикумом, у кінці навчального року ми провели письмове тестування та усне

опитування пройденого матеріалу, за якими студенти показали високий рівень іншомовної професійної комунікативної компетентності.

Було проведено анкетування на виявлення недоліків, які деякою мірою гальмують мотивацію студентів до вивчення іноземної мови та формування іншомовної професійної комунікативної компетентності, а саме:

– великий обсяг матеріалу на самостійне опрацювання;

– мала кількість годин англійської мови на тиждень;

– відсутність пар англійською мовою з предметів по спеціалізації;

– немає виробничої практики закордоном;

– побажання проводити наукові пікніки з психології англійською мовою.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, курс іноземної мови у ВНЗ обов'язково повинен мати професійну спрямованість для забезпечення зв'язків мовної підготовки з формуванням комунікативної компетентності в контексті майбутньої професійної діяльності, а завдання викладача має полягати у розробці нових підходів до подачі матеріалу таким чином, щоб вмотивувати студентів вивчати мову, розширювати знання та без остраху використовувати їх у мовленні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Библикова Э. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Э. Библикова. – Майкоп, 2006. – 29 с.

2. Карпенко Г. Практикум з англійської мови для студентів спеціальності «Психологія» : [навчально-методичний посібник] / Г. Карпенко. – Івано-Франківськ : Вид-во НАІР, 2011. – 44 с.

3. Маркова А. Психология профессионализма / А. Маркова. – М. : Междунар. Гуманит. фонд Знание, 1996. – 308 с.

4. Тенищева В. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дисс. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.

5. Dornyei Z. Motivational strategies in the language classroom / Z. Dornyei. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 245 p.

6. Soars J. Headway / J. Soars, L. Soars. – England : Oxford University Press, 2001. – 143 p.

7. Kilbey L. In Touch / L. Kilbey. – England : Pearson Education Limited, 2001. – 126 p.

8. Maslow A.H. Motivation and Personality / A.H. Maslow. – New York : Harpers Bros., 1970. – 180 p.